

แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องมหัศจรรย์ครกตำข้าว ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านมะโอโคะ
หมู่ 12 ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

ศูนย์ศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออุ้มผาง
สำนักงาน กศน. จังหวัดตาก

แผนการจัดการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้,ความรู้พื้นฐาน,ทักษะการดำเนินชีวิต,การพัฒนาสังคม
หน่วยการเรียนรู้ วิธีชีวิตชนเผ่ากะเหรี่ยง เวลา 7 ชั่วโมง
เรื่อง มหัศจรรย์ครกตำข้าว ชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น

สาระที่ 1 ทักษะการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 1.2 การใช้แหล่งเรียนรู้

- ความหมาย ความสำคัญของการใช้แหล่งเรียนรู้ประเภทต่างๆ
- ศึกษาเรียนรู้การใช้อินเทอร์เน็ต การเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ

สาระที่ 2 ความรู้พื้นฐาน

มาตรฐานที่ 2.1 มีความรู้ความเข้าใจและทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร

มาตรฐานที่ 2.2 มีความรู้ความเข้าใจและทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

สาระที่ 3 ทักษะการดำเนินชีวิต

มาตรฐานที่ 4.2 สุขศึกษาและพลศึกษา

- พัฒนาการของร่างกายทั้งโครงสร้างภายในและอวัยวะต่างๆ

สาระที่ 4 การพัฒนาสังคม

มาตรฐานที่ 5.1 สังคมศึกษา

- ภูมิศาสตร์กายภาพ ประเทศต่างๆในทวีปเอเชีย

มาตรฐานการเรียนรู้

การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน/เทคนิคการใช้ห้องสมุดประชาชน

- สามารถเลือกใช้ภาษาในการนำเสนอตามรูปแบบของงานเขียน
- สามารถใช้แผนภาพความคิดจัดลำดับความคิดเพื่อพัฒนางานเขียน

บันทึกไว้ได้ประโยชน์

- สามารถเลือกใช้ภาษาในการนำเสนอตามรูปแบบของงานเขียนประเภทต่างๆได้อย่างสร้างสรรค์

คณิตศาสตร์

- มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจำนวนและการดำเนินการ เศษส่วนและทศนิยม เลขยกกำลัง อัตราส่วน สัดส่วน และร้อยละ การวัด ปริมาตร และพื้นที่ผิว คู่อันดับและกราฟ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปเรขาคณิตสองมิติและเรขาคณิตสามมิติ สถิติและความน่าจะเป็น

ร่างกายของเรา

- รู้เข้าใจมีคุณธรรมจริยธรรม เจตคติที่ดี มีทักษะในการดูแล และสร้างเสริมการมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี ปฏิบัติจนเป็นกิจนิสัย หลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ ตลอดจนส่งเสริมสุขภาพพลานามัยและสภาพแวดล้อมที่ดีในชุมชน

อาเซียนศึกษา

- มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมืองการปกครอง ในทวีปเอเชีย และนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อความมั่นคงของชาติ

สาระสำคัญ

ครก กระเบื้องตำข้าว (ฉ่อโหม) มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยงเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็น เครื่องทุ่นแรงในการแปรรูปข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร เพื่อนำมาใช้ในการหุงสำหรับบริโภคในชีวิตประจำวัน สำหรับ ชุมชนชาวกะเหรี่ยงดั้งเดิมแล้ว ครกกระเบื้องจึงเปรียบได้กับโรงสีข้าวในสังคมสมัยใหม่นั้นเอง

ดังนั้นเราจึงนำครกกระเบื้องมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ สามารถบูรณาการได้กับวิชาคณิตศาสตร์ เช่น เศษส่วนและทศนิยม อัตราส่วน สัดส่วน และร้อยละ การวัด ปริมาตร และพื้นที่ผิว ระหว่างรูปเรขาคณิตสองมิติและ เรขาคณิตสามมิติ สถิติและความน่าจะเป็น วิชาเทคนิคการใช้ห้องสมุดประชาชน วิชาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน วิชา บันทึกลงไว้ได้ประโยชน์ เช่น การเลือกใช้ภาษาในการนำเสนอตามรูปแบบของงานเขียนประเภทต่างๆ วิชาร่างกายของ เรา เช่น การดูแล และสร้างเสริมการมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี และวิชาอาเซียนศึกษา เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมืองการปกครองในทวีปเอเชีย

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

วิชาคณิตศาสตร์

- สามารถคิดคำนวณและแก้ปัญหาโจทย์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน
- มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจำนวน ปริมาตรพื้นที่ผิว สัดส่วน ร้อยละ รูปทรงเรขาคณิต สถิติ

วิชาเทคนิคการใช้ห้องสมุดประชาชน

- มีทักษะการค้นคว้าจากสื่ออำนวยความสะดวกทั้งสื่อเทคโนโลยีและสื่ออื่นๆ เพื่อการเข้าถึงข้อมูลและ ปฏิบัติได้จริง
- สามารถนำเสนอข้อมูลจากการค้นคว้าได้

วิชาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

- มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน/ใกล้ตัว ความสำคัญ และประโยชน์ที่ได้รับ
- สำรวจแหล่งเรียนรู้ในชุมชน/ใกล้ตัวให้มากที่สุด เขียนคำอธิบาย บทบาทหน้าที่และการให้บริการ ตลอดจน กฎ กติกา เงื่อนไขแต่ละแหล่งเรียนรู้

วิชาบันทึกไว้ได้ประโยชน์

- สามารถเขียนบันทึกประจำวันได้
- สามารถบันทึกส่วนตัวได้
- สามารถบันทึกเหตุการณ์ประทับใจได้
- สามารถเขียนบันทึกอัตชีวประวัติได้

วิชาร่างกายของเรา

- อธิบายความสัมพันธ์ของระบบต่างๆของร่างกายได้

วิชา อาเซียนศึกษา

- บอกความหมายและความสำคัญของอาเซียนและกฎบัตรของอาเซียน

สาระการเรียนรู้

วิชา คณิตศาสตร์

- อัตราส่วนและร้อยละ
- การวัด การชั่ง การตวง
- สถิติ
- ความน่าจะเป็น

เทคนิคการใช้ห้องสมุดประชาชน

- สื่ออำนวยความสะดวกในการค้นคว้า เพื่อเข้าถึงความรู้จากสื่อประเภทต่างๆ ทั้งการค้นคว้าโดยใช้คอมพิวเตอร์
- การใช้เทคโนโลยีในการค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต
- การบันทึกความรู้
- การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการรายงานและรูปแบบอื่นๆ

วิชาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

- ความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้
- ประเภทของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และแหล่งเรียนรู้ใกล้ตัว
- การให้บริการกลุ่มข้อมูลท้องถิ่น

บันทึกไว้ได้ประโยชน์

การเขียนบันทึกแบบมีแบบแผน

ร่างกายของเรา

- ความสัมพันธ์ของระบบต่างๆในร่างกาย

วิชาอาเซียนศึกษา

- ความหมาย ความสำคัญของประชาคมอาเซียนและกฎบัตรอาเซียน

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครู สนทนา และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้กับผู้เรียน(นักศึกษา ม.ต้น) จำนวน 4 คนและนักเรียน ชั้น ป.4 - ป.6 จำนวน 16 คน เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชนเผ่ากะเหรี่ยง เรื่องครกกระเดื่อง
2. ครูตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบ โดยใช้คำถาม .....บ้านใครมีครกกระเดื่องตำข้าวบ้าง ปัจจุบันบ้านใครใช้ครกกระเดื่องตำข้าว นอกจากบ้านนักเรียน นักศึกษาแล้วมีใครรู้บ้างว่าในหมู่บ้านของเรามีใครใช้ครกกระเดื่องตำข้าวอีก

ขั้นสอน

1. ครูแบ่งกลุ่ม นักศึกษา จำนวน 4 คน นักเรียนชั้น ป.4-ป.6 จำนวน 16 คน รวม 20 คน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มๆละ 5 คน จำนวน 3 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน จำนวน 1 กลุ่ม เพื่อออกไปดูครกกระเดื่องในชุมชนและสัมภาษณ์ผู้รู้ภูมิปัญญา โดยมอบหมายไปงานให้ทุกกลุ่มจดบันทึกความเป็นมาของครกตำข้าว ส่วนประกอบของครกตำข้าว
2. ครู พานักเรียนแต่ละกลุ่ม เข้าห้องเรียน สอบถามนักเรียนแต่ละกลุ่มว่าบ้านของใครใช้ครกตำข้าวบ้าง
3. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มบอกวิธี/ขั้นตอนการตำข้าวด้วยครกกระเดื่อง
4. ครูอธิบายเกี่ยวกับครกกระเดื่องเพิ่มเติม

5. ครูตั้งคำถามว่า คำว่าครกกระต๋องภาษากะเหรี่ยงเขาเรียกว่า.....ภาษาพม่าเรียกครกตำข้าวว่า..... ภาษาไทยเรียกครกตำข้าวว่า.....
6. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวาดภาพครกกระต๋องใส่กระดาษ A4 แล้วนำเสนอหน้าชั้นเรียนเป็นกลุ่ม
7. ครูวาดภาพครกตำข้าวให้นักเรียนดู แล้วให้ผู้เรียนเติมส่วนประกอบของครกให้สมบูรณ์แล้วส่งครู
8. ครูให้นักเรียนเข้าห้องสมุดหาความรู้เพิ่มเติมเรื่องครกตำข้าว

ขั้นสรุป

1. ครูอธิบายเพิ่มเติมเรื่องครกตำข้าวในอดีตและปัจจุบันให้นักเรียนฟัง
2. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานของตนเองหน้าชั้นเรียน

สื่อ/อุปกรณ์การเรียนรู้

1. ครกตำข้าว
2. เชิงร่อน
3. กระตัง
4. เครื่องชั่ง
5. ใบงาน
6. ใบความรู้

การวัดและประเมินผล

ชิ้นงาน หรือ ภาระงาน
ใบงาน

วิธีการวัดผล

1. สังเกตพฤติกรรมทางการเรียนการสอน
2. ตรวจใบงาน

เครื่องมือวัด

1. ใบงาน
2. แบบสังเกตพฤติกรรมทางการเรียนการสอน

บันทึกหลังสอน

ผลการวัดกระบวนการเรียนรู้

1. ผู้เรียนมีความสนใจจากเรื่องที่ครูสอนเพราะได้เรียนรู้และได้ทดลองและปฏิบัติจริง
2. ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเห็นความสำคัญของครกตำข้าว
3. ผู้เรียนแต่ละกลุ่มมีความกล้าในการนำเสนอผลงานการวาดภาพครกตำข้าวหน้าชั้นเรียน
4. ผู้เรียนมีความสุขสนุกสนานในการทำกิจกรรมจากใบงาน/จากการได้ค้นคว้าเพิ่มเติมของข้อมูล

ด้านสื่อ

- หาง่ายและเพียงพอ

ปัญหาอุปสรรค

- ช่วงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนที่ไม่เคยเห็นครกตำข้าวก็ไม่สามารถทำกิจกรรมจากใบงานได้ (ส่วนประกอบของครกตำข้าว)

ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข

- ทุกขั้นตอนของการจัดการกระบวนการเรียนรู้ครูจะต้องพูดซ้ำๆและย้ำเพื่อให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเข้าใจ

ลงชื่อ.....ครู กศน./ผู้สอน

(นายทรงวุฒิ แก้วสูงสิงขร)

ตำแหน่ง ครูอาสาสมัครฯ ศศช.บ้านมะโอโคะ

ลงชื่อ.....ครูนิเทศก์

(นางวชิรญาณ์ นิลวรรณ)

ตำแหน่ง..ครูนิเทศก์กลุ่มบ้านคอโซทะ

ความคิดเห็นของผู้บริหาร

.....
.....

ลงชื่อ.....

(นางสาววิชชุดา ศรีกรินทร์)

ผู้อำนวยการ กศน.อำเภออุ้มผาง

การประเมินภาพรวมทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ของนักศึกษา
กิจกรรม มหิศจรรย์ครกตำข้าว
วันที่..18 ธันวาคม 2556

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	เกณฑ์การให้คะแนน			
		ดีเยี่ยม 4	ดี 3	พอใช้ 2	ปรับปรุง 1
1	เด็กชายสรพงษ์ -			✓	
2	เด็กชายอลงกต ธนบุญศรี			✓	
3	เด็กชายคมกริช ตระเวนพनावลัย			✓	
4	นายจอบลัใจ ตระเวนพनावลัย			✓	

ลักษณะสำคัญ

1. สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนรู้
2. ลำดับเนื้อหาการเรียนรู้ชัดเจน
3. เรื่องน่าสนใจ
4. มีจินตนาการ

เกณฑ์การประเมิน

- คะแนน 1 – 1.75   อยู่ในระดับ ต้องปรับปรุง
 คะแนน 1.76 – 2.51   อยู่ในระดับ พอใช้
 คะแนน 2.52 – 3.27   อยู่ในระดับ ดี
 คะแนน 3.28 – 4.00   อยู่ในระดับ ดีเยี่ยม

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน

(นายทรงวุฒิ แก้วสูงสิงขร)

ครูอาสาสมัคร กศน.บ้านมะโอโคะ

การประเมินภาพรวมความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา
กิจกรรม มหิศจรรยาครกตำข้าว
วันที่..18 ธันวาคม 2556

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	เกณฑ์การให้คะแนน			
		ดีเยี่ยม 4	ดี 3	พอใช้ 2	ปรับปรุง 1
1	เด็กชายสรพงษ์ -			✓	
2	เด็กชายอลงกต ธนบุญศรี			✓	
3	เด็กชายคมกริช ตระเวนพนาวัลย์			✓	
4	นายจอบเลิศเจ ตระเวนพนาวัลย์			✓	

เกณฑ์การประเมิน

- คะแนน 1 - 1.75 อยู่ในระดับ ต้องปรับปรุง
- คะแนน 1.76 - 2.51 อยู่ในระดับ พอใช้
- คะแนน 2.52 - 3.27 อยู่ในระดับ ดี
- คะแนน 3.28 - 4.00 อยู่ในระดับ ดีเยี่ยม

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน

(นายทรงวุฒิ แก้วสูงสิงขร)

ครูอาสาสมัคร กศน.บ้านมะโอโคะ

แบบสังเกตพฤติกรรมทางการเรียนการสอน
 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556
 วันที่ ...18.....เดือน .....ธันวาคม..... พ.ศ...2556.....

เลขที่	ชื่อ - สกุลของ ผู้รับการประเมิน	ความเพียร พยายาม	การเตรียม อุปกรณ์	ความ ตั้งใจ	ความ ร่วมมือ	ความ กระตือรือร้น	รวม
		2	2	2	2	2	
1	เด็กชายสรพงษ์ -	1	2	2	2	1	8
2	เด็กชายอลงกต ธนบุญศรี	1	1	2	2	1	7
3	เด็กชายคมกริช ตระเวนพनावัลย์	1	1	1	1	1	5
4	นายจอบเลิศใจ ตระเวนพनावัลย์	1	1	1	1	1	5

ระดับพฤติกรรมทางการเรียนการสอน ระดับดีให้คะแนน 2 , ระดับพอใช้ ให้คะแนน 1 , และควรปรับปรุงให้ 0

เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมทางการเรียนของนักเรียนรายบุคคล

คะแนน	9 -10	คะแนน	ดีเยี่ยม
คะแนน	7 - 8	คะแนน	ดี
คะแนน	5 - 6	คะแนน	พอใช้
คะแนน	0 - 4	คะแนน	ควรปรับปรุง

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน

(นายทรงวุฒิ แก้วสูงสิงขร)

ครูอาสาสมัคร กศน.บ้านมะโอโคะ

แบบประเมิน ใงาน
 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556
 วันที่ .....18...เดือน .....ธันวาคม..... พ.ศ...2556.....

เลขที่	ชื่อ - สกุลของ ผู้รับการประเมิน	ความ สะอาด เรียบร้อย	ความถูกต้อง	ความเข้าใจ	การตรงต่อ เวลา	ความคิด สร้างสรรค์	รวม
		2	2	2	2	2	
1	เด็กชายสรพงษ์ -	2	1	1	2	1	7
2	เด็กชายอลงกต ธนบุญศรี	1	1	1	2	1	6
3	เด็กชายคมกริช ตระเวนพนาวัลย์	1	1	1	1	1	5
4	นายจอบุญใจ ตระเวนพนาวัลย์	1	1	1	1	1	5

คุณภาพผลงาน ระดับดีให้คะแนน 2 , ระดับพอใช้ ให้คะแนน 1 , และควรปรับปรุงให้ 0

เกณฑ์การประเมิน ใงาน

คะแนน	9 -10	คะแนน	ดีเยี่ยม
คะแนน	7 - 8	คะแนน	ดี
คะแนน	5 - 6	คะแนน	พอใช้
คะแนน	0 - 4	คะแนน	ควรปรับปรุง

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน

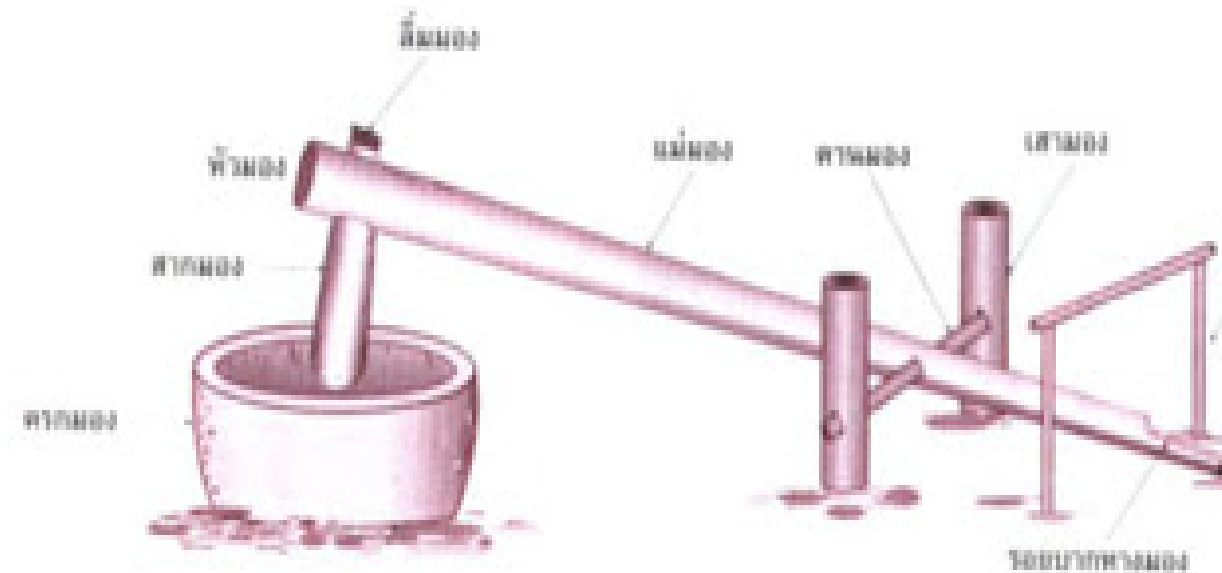
(นายทรงวุฒิ แก้วสูงสิงขร)
 ครูอาสาสมัคร กศน.บ้านมะโอโคะ

สรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ความสำคัญ

ครก กระเดื่องตำข้าว (ฉ่องโหมม) มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยงเป็นอย่างมาก เพราะเป็นเครื่องทุ่นแรงในการแปรรูปข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร เพื่อนำมาใช้ในการหุงสำหรับบริโภคในชีวิตประจำวัน สำหรับชุมชนชาวกะเหรี่ยงดั้งเดิมแล้ว ครกกระเดื่องจึงเปรียบได้กับโรงสีข้าวในสังคมสมัยใหม่นั้นเอง

ส่วนประกอบของครกตำข้าว

1. ครกมอง เป็นท่อนใหญ่ และต้องเป็นไม้เนื้อแข็ง มีความยาวประมาณ 80 – 90 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 50 – 60 เซนติเมตร
2. สากมอง ก็ต้องทำด้วยไม้เนื้อแข็ง มีความยาวประมาณ 60 – 70 เซนติเมตร
3. แม่มองทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เหนียว ทนทาน แม่มองมี 2 ส่วน คือ ส่วนหัว และ ส่วนท้ายมีความยาว 3 เมตร ถึง 5 เมตร
4. เสามองทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เพื่อค้ำจุนไม่ให้แม่มองคลาดเคลื่อน
5. แขนเป็นการรับน้ำหนักของแม่มอง แขนนี้ทำจากแกนไม้
6. หลักจับ ทำจากไม้ไผ่ ใช้สำหรับจับพุง เด็กที่มีแรงไม่พอ ต้องดึงเพื่อให้ทุ่มน้ำหนักแล้วครกจะยกขึ้น
7. ขาเหยียบทำจากไม้ ใช้สำหรับเหยียบตำข้าว

วิธีการตำข้าว

1. เทข้าวเปลือก 1 กิโลกรัม ลงในครกตำข้าว ใช้เวลาตำประมาณ 15 – 20 นาที แล้วแต่ปริมาณข้าวเปลือกที่ตำ การตำขั้นตอนนี้เรียกว่าการมูม/ตำแหลกเปลือก
2. ตักข้าวที่ตำแหลกแล้วมาใส่เชิงร่อน แล้วร่อน(ส่วนที่ได้จากการร่อนเรียกว่า รำ) ร่อนเสร็จใส่กระด้งแล้วฟัด (ส่วนที่ได้จากการฟัดเรียกว่า แกลบ
3. ข้าวที่ฟัดแล้วใส่ครกตำต่อ การตำขั้นตอนนี้จะตำมูมอย่างตำมูมเล็กน้อย เรียกว่า ตำตาดู
4. ตักข้าวออกใส่เชิงร่อน ร่อนให้เรียบร้อย แล้วก็ฟัด เมื่อฟัดเสร็จแล้ว เก็บข้าวเปลือกที่ยังเหลือออกให้หมด เมื่อเก็บหมดแล้วถือว่าเสร็จสิ้นการตำข้าว
5. นำข้าวสาร แกลบ รำมาชั่งแล้วคำนวณ จะได้ดังนี้
  - ข้าวสาร 650 กรัม คิดเป็นร้อยละ 65
  - รำ 300 กรัม คิดเป็นร้อยละ 30
  - แกลบ 50 กรัม คิดเป็นร้อยละ 5

ใบความรู้ เรื่อง มหัตศจรรย์ครกตำข้าว

ครกกระเดื่อง ครกมอง(โรงสีข้าวสมัยโบราณ)

ก่อนที่จะมีโรงสีข้าวนั้น ครกกระเดื่องเป็นเครื่องมือ สำคัญในการแปรรูปข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสารโดยวิธีการตำข้าว วิธีการตำข้าวแบบเดิมของชาวอีสานนั้นเป็นการกระเทาะแยกเอาเปลือกหุ้มจากเมล็ดข้าว เริ่มแรกใช้วิธีการทุบข้าว ต่อมาได้ทำครกตำข้าวขึ้นสองรูปแบบคือครกซ้อมมือหรือครกกระเดื่องหรือครกมองมีรายละเอียดดังนี้
ครกมือ เป็นครกตำข้าวที่ใช้มือจับสากตำข้าวเปลือก

ส่วนประกอบของครกมือมีดังนี้

1. ตัวครก เป็นท่อนไม้ขนาดใหญ่ ที่มีความยาวประมาณ 80-90 เซนติเมตรมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ50-60 เซนติเมตรเจาะตรงกลางเป็นร่องลึกโดยใช้ขวานฟันเอาแกลบใส่เป็นเชื้อและจุดไฟเผาส่วนกลางของท่อนไม้ เผาเป็นโพรงให้มีขนาดลึกตามต้องการ ชัดภายในให้เกลี้ยงเกลาตัวครกมีสองขนาด คือครกขนาดใหญ่ และครกขนาดเล็กทำด้วยไม้เนื้อแข็ง
2. สาก ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง มีความยาวขนาดสองเมตร มีลักษณะปลายทั้งสองข้างโค้งมน หัวสากทูนใหญ่ ปลายสากมนเรียวยาวเล็ก ตรงกลางลำตัวสากคอดกลมกลิ้งพอดีกับมือก่าอย่างหลวม ปลายสากมีไว้ตำข้าวตำ หัวสากมีไว้ตำข้าวซ้อม ผู้ตำข้าวซ้อมมือนี้ ตำกันเป็นกลุ่มครั้งละ 2-3 คน ผู้ตำข้าวส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน

วิธีตำข้าวมีลำดับดังนี้

1. นำข้าวที่จะตำไปผึ่งแดดหนึ่งวันเพื่อให้ข้าวแห้งจะบุงเปลือกง่ายขึ้น
2. นำข้าวมาเทลงในครกจำนวนพอเหมาะ ใช้คนตำสองสามคนมีจังหวะการตำที่ไม่พร้อมกัน
3. ใช้เวลาในการตำข้าวนาน จนกว่าจะเหลือข้าวเปลือกจำนวนน้อยที่ปนอยู่ในข้าวสาร แล้วเก็บกากออก

ข้อดีของการตำข้าวด้วยครกมือคือ

เลือกสถานที่และเคลื่อนย้ายที่ทำได้ตามต้องการเพราะครกมือไม่ได้ฝังลงในดิน นอกจากนี้ครกมือใช้คนตำจำนวนน้อย ประมาณ 2-3 คน ข้อเสียของครกมือคือใช้เวลาการตำนานออกแรงมาก ทำให้เหนื่อยเร็วและได้ ข้าวจำนวนน้อย การตำข้าวด้วยครกมือนิยมมากเขตอีสานใต้ แถบจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ปัจจุบันมีผู้นำสากมาเป็นอุปกรณ์ประกอบการละเล่นพื้นเมืองเรียกว่าเรือนอันเร ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับรำลาวกระทบไม้
ครกกระเดื่องหรือครกมอง ครกกระเดื่อง เป็นเครื่องใช้ที่มีแทบทุกครัวเรือนโดยชาวบ้านนิยมทำไว้ข้างยุ้งข้าวเพื่อความสะดวก โดยมุงหลังคายื่นออกมากันแดดกันฝนเรียกว่า เท็บมองหรือเพิงมอง ถ้าบ้านใต้ถุนสูงจะตั้งครกไว้ใต้ถุนบ้าน
ครกกระเดื่อง เป็นครกตำข้าวที่มีพัฒนาการสูงกว่าครกมือคือทูนแรงมากกว่า ตำข้าวได้ปริมาณมากและเร็วกว่าการตำด้วยครกมือ

ส่วนประกอบของครกกระเดื่องได้แก่

1. ตัวครก ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง นิยมใช้ไม้สะแบงไม้แคน ไม้จิก ไม้แดง ซึ่งเป็นไม้เนื้อดี ทนทานต่อการฝังดิน ตัวครกทำจากท่อนไม้กลมยาวพอประมาณ มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 เมตร เจาะเป็นร่องลึกตรงกลางเหมือนครกทั่ว ๆ ไป โดยใช้ขวานฟันตรงกลาง เอาแกลบใส่เป็นเชื้อและจุดไฟเผา ถ้ายังไม่ลึกพอก็ใช้ขวานฟันและเผาต่อจนได้หลุมครกลึกตามต้องการ ชัดภายในให้เรียบร้อยและสวยงาม เหนือจากกันครกถึงส่วนล่าง

สุดของไม้ประมาณหนึ่งศอก ฝังลงในดินให้แน่น

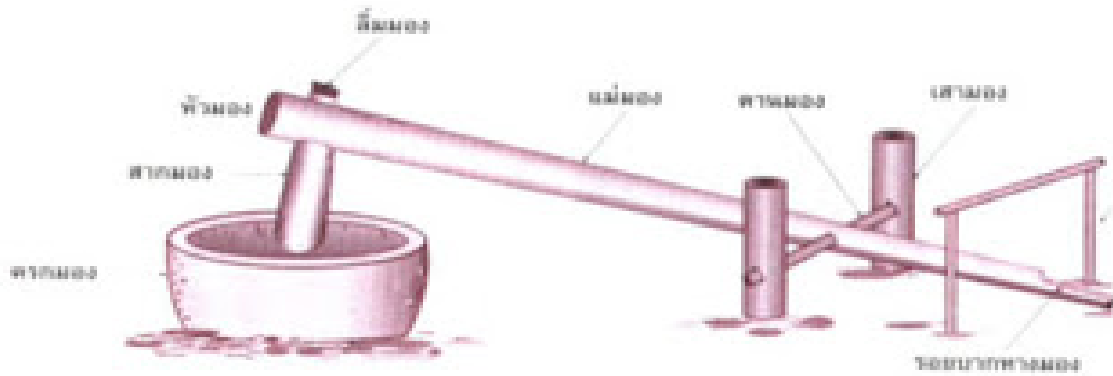
2. แม่่มองหรือตัวมอง ทำจากไม้เนื้อแข็งทั้งต้นนิยมใช้ไม้สมอไทยเพราะเนื้อแข็ง เหนียวและทนทาน เพื่อไม่ให้หักและแตกง่ายเวลาตอกลิ้มที่หัวแม่่มองหรือได้รับการกระทบเวลาตำข้าว ตัวมองแบ่งเป็นส่วนสำคัญสองส่วนคือหัวแม่่มองและหางแม่่มองหัวแม่่มอง คือส่วนที่เป็นโคนของต้นไม้เป็นส่วนที่เพิ่มน้ำหนักในการตำข้าว ทำให้เปลือกหุ้มข้าวที่ตำกระเทาะเร็วหรือเข้าได้ ถ้าหัวแม่่มองสั้นน้ำหนักกระทบกลงน้อยเปลือกจะกระเทาะช้า ถ้าหัวแม่่มองยาวจะทำให้ออกแรงตำมากเปลือกข้าวจะกระเทาะเร็ว การเจาะรูทะลุสำหรับใส่สากมอง ควรกระระยะห่างจากหัวแม่่มองพอสมควร ไม่สั้นหรือยาวจนเกินไป หางแม่่มอง คือส่วนที่อยู่ปลายของลำต้นและเป็นส่วนที่ใช้เหยียบเพื่อจะให้แม่่มองกระดกขึ้นเวลาตำข้าวหางแม่่มองจะบากหรือถากออกเล็กน้อยกันไม่ให้ลื่น ดินบริเวณใต้หางแม่่มองจะขุดเป็นหลุมเรียกว่าหลุมแม่่มอง ซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยให้การตำข้าว ได้ผลดี ถ้าไม่มีหลุมแม่่มองหางแม่่มองจะยกไว้สูงสากมองที่ใช้กับครกมองต้องใช้ให้ถูกกับชั้นตอนข้าว เวลาตำข้าวจะต้องออกแรงมาก

3. เสाम่่มองและคานมองเสाम่่มองอยู่ก่อนไปทางหางแม่่มองประกอบด้วยเสาสองต้นปักดินให้แน่นเสาม่่มองเป็นไม้เนื้อแข็งเหนียวและทนทาน เพราะต้องรับแรงเสียดสีจากคานแม่่มองทั้งรับน้ำหนักแม่่มองและสากมอง ถ้าเสาทำจากไม้ไม่ดีจึงสึกและพังเร็วคานแม่่มองเป็นส่วนของไม้ที่สอดเพื่อยึดตัวมองกับเสाम่่มอง อยู่ก่อนไปทางหางแม่่มอง ซึ่งบางแห่งนิยมทำสลักเพื่อไม่ให้ตัวมองเลื่อนไปทางใดทางหนึ่ง

4. สากมอง สากเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ การตำข้าวจะเสร็จและได้เมล็ดข้าวสวยหรือไม่ขึ้นอยู่กับสาก สากทำจากไม้ที่มีคุณสมบัติเฉพาะคือมีน้ำหนักเหนียวแข็งและมัน ได้แก่ไม้ค้อและไม้หนามแท่ง ข้าวจะไม่ติดสากหากทำจากไม้ดังกล่าวสากมองมีความยาวประมาณ 60 เซนติเมตรมีสามชนิดคือสากตำ มีขนาดเล็กเพราะต้องการให้กระทบถึงกันครกขณะที่ตำข้าวและข้าวจะกระเทาะเปลือกเร็วสากตำ มีขนาดใหญ่กว่าสากตำใช้ตำข้าว ให้เป็นข้าวกล้องเปลือกข้าวจะออกมากกว่าข้าวตำ สากซ้อม เป็นสากที่มีขนาดใหญ่ ใช้ตำเพื่อขัดข้าวในขั้นสุดท้าย การใช้สากทั้งสามชนิดนั้นใช้ตำข้าวแต่ละชั้นตอนที่แตกต่างกัน ถ้าใช้สากผิดชนิดจะทำให้ข้าวที่ตำนั้นเป็นข้าวหักหรือเมล็ดข้าวไม่สวย

5. ลิ้มแม่่มอง ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เหนียวและทนทาน เพราะได้รับแรงกระทบอยู่ตลอดเวลา ใช้สำหรับตอกเสริมสากเพื่อยึดสากมองกับแม่่มองให้แน่น ทุกครั้งที่ตำข้าวผู้ตำจะต้องคอยตอกลิ้มให้แน่นอยู่เสมอ เพราะถ้าลิ้มไม่แน่นจะทำให้สากหลุดจาก หัวแม่่มองที่เจาะเป็นรูทะลุ อาจกระเด็นออกไปถูกผู้ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ทำให้ได้รับบาดเจ็บหรืออันตรายได้

6. หลักจับ เป็นหลักไม้สำหรับผู้ตำข้าวใช้จับพวงตัวเวลาตำข้าว หลักจับมักจะปักคร่อมที่หางแม่่มองทำจากไม้ไผ่หรือไม้ที่หาได้ง่าย ๆ ในท้องถิ่น

วิธีตำข้าวด้วยครกกระเดื่อง

การตำข้าวเป็นงานประจำของสตรีทั้งแม่และลูกสาว อาจตำเวลาเช้าตรู่เมื่อไก่ขันหรือตำเวลากลางคืนก็ได้ การตำข้าวด้วยครกกระเดื่องจะใช้ผู้ตำ 3-4 คน เหยียบที่หางแม่มองคนละข้าง น้ำหนักห้าคนตำเมื่อเหยียบ ที่หางแม่มองจะทำให้หางแม่มองลดต่ำลงไปในหลุมแม่มองแม่มองจะกระดกขึ้นและยกสากที่หัวแม่มองขึ้นด้วยเมื่อปล่อยเท้าหางแม่มองจะถูกยกขึ้น สากมองจะตกลงไปในครกทำให้สากกระทบข้าวเปลือกหลาย ๆ ครั้ง เปลือกข้าวจะกะเทาะออกแยกเป็นเมล็ด ข้าวและแกลบการตำข้าวจะได้เมล็ดข้าวสวยหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับจังหวะของการตำข้าวซึ่งมีอยู่สองจังหวะคือตำเป็นบาท คือจังหวะการตำซ้ำ เป็นจังหวะเนิบ ๆ ทั้งช่วงเช้า ๆ จังหวะการตำข้าวเช่นนี้จะทำให้ข้าวหัก เมล็ดข้าวไม่สวยเพราะจังหวะการกระแทกสากลงที่ครกจะมีน้ำหนักมากและทั้งช่วงนานตำสักกะลัน คือจังหวะการตำเร็ว เป็นช่วงจังหวะถี่ ๆ เร็วสม่ำเสมอจะทำให้ได้ข้าวเมล็ดสวย

ขั้นตอนการตำข้าวมีดังนี้

1. ตักข้าวจากยุ้งใส่กระบุงหรือตะกร้าเทลงในครกกระเดื่อง ปริมาณที่ตำแล้วแต่ความต้องการ ส่วนใหญ่ตำสำหรับ บริโภควันเดียว
2. สวมสากตำ ตอกลิ้นเสริมสากให้แน่นใช้เวลาตำประมาณ 15-20 นาที การตำตอนนี้เรียกว่า ตำแหลมเปลือกหรือตำบุง ข้าวที่ตำเสร็จแล้วเรียกว่า ข้าวตำตักข้าวตำออกจากครกใส่เชิงร่อน แล้วเทออกจากเชิงใส่กระดิ่งฝัดเรียกว่า ฝัดตำส่วนที่ได้จากการฝัดเป็นแกลบหรือเปลือกข้าว
3. เปลี่ยนสากตำออก สวมสากตำแทน ตอกลิ้นให้แน่นเทข้าวตำที่ฝัดแล้วลงในครก การตำตอนนี้เรียกว่าตำตำ ใช้เวลาในการตำมากกว่าครั้งแรกเล็กน้อย ข้าวที่ตำเสร็จแล้วเรียกว่าข้าวตำหรือข้าวกล้องตักข้าวออกใส่เชิงร่อนส่วนที่ได้จากการร่อนจะเป็นแกลบละเอียด หรือรำ เทข้าวที่ร่อนแล้วใส่กระดิ่งฝัดเรียกว่าฝัดตำ
4. เปลี่ยนสากตำออก สวมสากซ้อมเข้าแทน ตอกลิ้นให้แน่น เทข้าวตำหรือข้าวกล้องลงในครก ใช้เวลาตำประมาณ 20 นาที จะได้ข้าวซ้อมมือ ซึ่งมีข้าวสารปนกับข้าวปลายหักและข้าวเปลือกเล็กน้อยใส่เชิงร่อนจะได้ปล่อยข้าวและร่อนนำข้าวที่ร่อนแล้วไปทีกด้วยกระดิ่งเรียกว่าทีกข้าว และฝัดเพื่อแยกข้าวสารออกจากข้าวเปลือก ผู้ทีกข้าวจะต้องอาศัยความชำนาญ เมื่อทีกข้าวแล้วส่วนที่ไม่ต้องการเช่นข้าวเปลือกหรือปลายข้าวจะรวมอยู่ที่ส่วนปลายของกระดิ่ง เพื่อสะดวกในกรเก็บข้าวเปลือกออกจากข้าวสารเมื่อฝัดข้าวเสร็จแล้วจะได้ข้าวสารที่มีข้าวเปลือกปนอยู่เล็กน้อยเรียกว่ากาก ผู้ตำข้าวต้องเก็บกากออกถึงจะได้ข้าวสารที่ต้องการ